

Віртуальність як творче уособлення відтворюючої уяви

Фомічова Л.І.

доктор психологічних наук,
професор, завідувач
кафедри сурдопедагогіки
факультету корекційної
педагогіки та психології
Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова

Відтворююча уява виступає основним когнітивним процесом, на основі якого відбувається перекодування тексту в образи, адекватні стимульному матеріалу. Доведено значним обсягом досліджень, що саме відповідність створених образів тим, які закладені в тексті виступає провідною ознакою у розумінні тексту.

Особливі труднощі виникають у дітей з вадами слуху, у яких формування мовлення протікає у видозміненому характері і тому кожен текст виступає як потенційно складний матеріал, в якому вербальні засоби передають всю палітру існуючої дійсності та художніх літературних засобів. Особливо складними є тексти з історії, фізики, біології, хімії, в яких закладені процеси, перетворення та зміни. Так, О. Дудецький наголошував свого часу на тому, що значна кількість дітей не ідентифікує історичні костюми, неправильно уявляє їхню образність, а створені учнями образи відтворюючої уяви не відповідають описаним у тексті.

Появу віртуальності в освітньому просторі можна порівняти із зовнішньо заданою, закінченою у своєму формуванні відтворюючою уявою, де власне відтворення вже здійснене технологічно і в закінченому вигляді надається учневі. Якщо знову звернутись до того факту, що глухі та слабочуючі діти в тексті виокремлюють лише окремі слова, а на їх основі неможливо відтворити адекватні образи, віртуальний освітній простір виступає певним замісником відтворюючої уяви. У дослідженні з'ясовано основний віртуальний зміст, який виступає цілісним еталонним замісником образів уяви: недостатність інформації для відтворення адекватного уявлюваного образу; обмеженість життєвого досвіду, який виступає певним підґрунтям у комбінуванні образів; незнання певних складників, до яких віднесені елементи, компоненти, групи компонентів, що виступають будівничим матеріалом образів уяви; швидкоплинність змін, яка стоїть на заваді її виокремлення з наступним переведенням її у темп, доступний віковому та індивідуальному показнику для окремої дитини; процесуальність з додаванням складників та змін протягом певного часу; вихід за межі заданого у стимульному матеріалі; організація прямого та зворотнього спілкування з учнями з вказівкою на його успіхи та помилки

Отже, розуміння текстів, яке є складною динамічною структурою в системі застосування віртуального змісту значно удосконалюється, так як текст виступає динамічним і перекодованим, до нього через віртуальні частини можна

повернутись, повторити і зафіксувати у часі. Таке удосконалення досягається шляхом спеціалізації взаємодії різних словесно-образних зв'язків, які, видозмінюючись, виходять на значно вищий рівень.

Вищий рівень розуміння образного змісту текстів забезпечується через ефективну діяльність у відтворення образів віртуальних складників, що призводять до: а) оволодіння мовою і мовленням; б) надбання практики читання, відповідно особливостям та типам текстів; в) вироблення у дітей потреби у відборі правильних особливостей способів перекодування при читанні; г) достатнього темпу читання, який саме й забезпечує ефективність розуміння; д) до контролювання уявлень, що виникають на основі аналізу тексту; е) до застосування вчителем додаткових віртуальних прийомів, що забезпечують активізацію і регулювання процесів образного аналізу у дітей при сприйманні ними текстів.

Цікаві результати зафіксовано в дослідженнях А.М. Гольдберг, які свідчать, що у глухих дітей виділення побаченого переважає над його інтерпретацією, існують також помилки у виділенні в інформації головного та другорядного.

Як показано, результативність створеного образу на основі прочитаного тексту, визначається його адекватністю. Створення адекватних образів у дітей з вадами слуху має складнощі, пов'язані з рядом причин, основними з яких є труднощі у вирішенні наочних завдань з складними відношеннями між початковими ознаками. Дані труднощі успішно компенсуються через заміщення віртуальними образами. Окрім того, на фоні відхилень в користуванні словом, які виникають від неточного розуміння їх значень і обмеженості у виділенні семантики – віртуальність відіграє значиму роль у перекодуванні тексту, так як охоплює повний полісемантичний спектр.

Особливо значення, віртуальність набуває у зв'язку з доповненням досвіду дитини, де саме під впливом досвіду відбувається створення основи розуміння прочитаного.

Як зазначалось, діти з вадами слуху в ряді випадків розуміють в тексті окремі слова, а не загальний зміст прочитаного. Виокремлені слова, в свою чергу стимулюють виділення зайвих асоціативних зв'язків. У дослідженнях відзначається той факт, що у глухих дітей деталі предмета, що описується, не виступають частиною цілого, а виступають вихідним пунктом для асоціацій, які аналізуються відповідно їхній появі і, згодом, не підлягають переробці.

В той же час, віртуальні образи стимулюють появу у дитини пошукових дій з метою створення власних образів.

Підсумовуючи вище викладене, слід наголосити на дієвості віртуального змісту у процесі формування у дітей з вадами слуху умінь розуміти тексти, де провідним у перекодуванні і появі адекватних образів виступає відтворююча уява.

Список використаних джерел

1. Гольдберг А.М. Особенности самостоятельной письменной речи глухих школьников. – М.: Просвещение, 1966. – 238 с.
2. Нудельман М.М. Методы исследования воображения аномальных детей. – М.: изд-во МГПИ им. Ленина, 1978. – 59 с.